

(Analitična filozofija zgodovine, IV. zvezek: „Znanost činitelj progressa“). Renouvier odgovarja Buckle-u, da je bilo stanje družbe vedno зависno od nastopa genijev, ki so bili v najvišji meri obdarjeni z moralno silo, s katero so potem neodoljivo učinkovali človeštvu v blagor ali v pogubo. Te genije moralne sile in učinkovitosti imenujemo navadno „reprezentativne može“; bolje bi bilo, pravi Renouvier, če bi jih imenovali „esprits agents“ (= spiritus agens)... Marx je bil v najvišji meri eden izmed teh redkih „esprits agents“, eden izmed redkih „reprezentativnih mož“, in zaradi tega bo slavno njegovo ime v zgodovini človeštva.“

S. L.

Iz naših revij

Separatistični „kitajski zid“. — „Kitajski zid okoli Slovenije“, to je najhujši očitek, s katerim naši centralisti in „Gleichschalterji“ skušajo zapreti usta ljudem, ki se bore za samostojno Slovenijo v okviru Jugoslavije. Ta „kitajski zid“ je njihov najkrepkejši argument in zadnja politična modrost najvidnejših njihovih voditeljev, ki ga najrajši omenjajo v zvezi z našo slovensko industrijo in trgovino. Po njihovem bi namreč samoupravna Slovenija pomenila smrt naše industrije, pogin naše trgovine in postopno izhiranje vsega prebivalstva, navezanega na ti dve panogi narodnega gospodarstva. In zakaj zavoljo samostojne Slovenije smrt in pogin industrije in trgovine? Ker bi industrija in trgovina iz samoupravne Slovenije ne mogli več izvažati svojega blaga v druge pokrajine Jugoslavije in bi tako izgubili svoj edini odjemalski trg. Tako se naši vneteži in prenapeteži „Gleichschaltung“ Slovenije z vsemi ostalimi jugoslovanskimi pokrajinami s tem na videz neizpodbitnim umovanjem postavljajo za zaščitnike in rešitelje slovenske industrije in trgovine; tako v imenu te industrije in trgovine in njunih koristi zagovarjajo najskrajnejšo centralistično ureditve države (ki načelno tudi ne izključuje možnosti opustitve slovenščine), v kateri naj bi bila Slovenija le zgolj upravni teritorij, in se bore proti vsaki težnji kulturno in politično samoupravne Slovenije. Vse zaradi industrije in gospodarstva in pa zaradi močne Jugoslavije.

Ne čudimo se takim na videz logičnim nazorom v glavi jugoslovenskega politika, pa naj zavzema še tako voditeljsko mesto; čudno pa nas je presenetilo, ko smo docela isti nazor zagledali tiskan na 68. strani razprave Filipa Uratnika: „Pogledi na družabno in gospodarsko strukturo Slovenije“, kjer pravi: „Mentaliteta, ki bi se ogradila najrajša s kitajskim zidom na vseh štirih mejah malega in gosto naseljenega slovenskega ozemlja, v katerem ne gleda dela širše jugoslovanske zajednice, a istočasno seveda ne mara skupnosti ne z Italijo ne z Avstrijo, ki je za neovirano in čim hitrejšo naraščanje prebivalstva in je proti izseljevanju z dežele v mesta, proti izseljevanju preko mej našega ozemlja, obenem pa proti še najrealnejšim možnostim, da sežemo z industrijskimi izdelki preko naših mej, se giblje v krogu nerazrešljivih logičnih nasprotij.“

Na neosnovanost in na žaljivo krivičnost tega očitka je že v zadnji številki „Sodobnosti“ pokazal Abditus v kritiki Uratnikove knjižice. Prav jasno pa je opozoril na znanstveno in gospodarsko neutemeljenost Uratnikovega stališča tudi dr. Jože Pokorn v članku „Slovenske“ poti v gospodarstvu (Beseda o sodobnih vprašanjih, št. 6), kjer najprvo navaja zgornji ukor „mentaliteti“, nato pa dodaja: „Če misli U., da nam je s tem centralizem in narodno edinstvo znanstveno in gospodarsko utemeljil, se bridko moti. Mnenje, da je narodna samostojnost in politična samouprava škodljiva gospodarstvu dotičnega naroda, ki želi to samo-

stojnost in samoupravo, so doslej rodili samo še slovenski gospodarstveniki in politiki in sedaj se jim pridružujejo še slovenski znanstveniki. Amerika, ta visoko razvita industrijska država, ni enotna država, temveč zveza držav, ki imajo svojo lastno zakonodajo in skoraj neodvisno upravo, isto je bilo pred kratkim v Nemčiji in je še sedaj v Rusiji itd., vendar nikjer še ni nikoli prišlo komu na misel, da ta politična samouprava in avtonomija škoduje industriji ene ali druge zveznih držav. Dokler neko ozemlje ni razdeljeno po carinskih mejah, dokler tvori torej enotno carinsko ozemlje, toliko časa se lahko industrije prosto gibljejo po tem ozemlju, pa najsi je to ozemlje obvladano od več samostojnih držav, kaj šele od omejenih avtonomij. Take samostojnosti, da bi posamezne pokrajine tvorile samostojna carinska ozemlja, pa doslej pri nas še nihče ni zahteval, ker so pač „separatisti“ vsaj toliko pametni kot jugoslovenski gospodarstveniki in politiki; zato je velika demagogija, če kdo tistim, ki teže po večji ali manjši samostojnosti posameznih pokrajin v državi, očita, da se hočejo obdati „s kitajskim zidom“. Neodpustljivo pa je, če se ta obrabljena politična fraza pogreva v knjigi, ki hoče biti kolikor toliko znanstvena. (Mimogrede povedano pa zlasti kulturna avtonomija ni za gospodarstvo nikak „kitajski zid“.)

Politična zahteva gospodarstva je, da je državna uprava čim cenejša, da čim hitreje in gibčnejše funkcionira in da ima čim več razumevanja za gospodarska vprašanja. Vsem tem zahtevam je pa kos samo čim bolj decentralizirana uprava, najmanj pa tista, v kateri o vsaki malenkosti v zadnji instanci odločuje centralna vlada (ministrstvo). To naši pridobitni krogi dobro vedo, da so bili pa kljub temu doslej politično drugače usmerjeni, je treba pa razloge iskati drugje... Pridobitni krogi so vedno v vladni stranki, ker potrebujejo od vlade ugodnih tarif, carin, kreditov, subvencij itd. Ker so pa pri nas v vladi odločujoče struje vedno centralistično usmerjene, so naši gospodarstveniki doslej trobili v centralistični rog, ker so si le na ta način obetali dobiti to, kar potrebujejo za svoj razmah — toda ne od centralizma, temveč od vlade...

Vsako zagovarjanje upravnega in zakonodajnega centralizma ni torej samo gospodarsko neosnovano, temveč škodljivo najbolj naši industriji in celemu slovenskemu gospodarstvu sploh. Slovensko vprašanje ni samo kulturno vprašanje, temveč še v veliko večji meri gospodarsko vprašanje. Kdor danes še skuša reševati slovensko industrijo z zatiranjem političnih teženj po samoupravi, ta je slep za vsa gospodarska dejstva, ki so se dogodila v zadnjih petnajstih letih.“

Če bi politično delovanje ljudi, ki pri nas hočejo izsiliti centralizirano in z ostalimi deli države nivelirano Slovenijo, izviralo res iz srčne, iskrene ljubezni do slovenstva in iz nesebične volje, pripomoči slovenstvu do kar največjega razmaha, si je res težko misliti, zakaj ne bi priznali preproste pravilnosti gospodarskih vidikov, ki nam jih podaja dr. Pokorn. Nehote se človek vpraša, ali ne korenini politično delovanje „jugoslovenov“ in zagrizenih zagovornikov centralizma nemara kje drugje, recimo v pohlepu po oblasti, do katere bi s svojimi znanimi metodami nikoli ne mogli priti, če bi bila Slovenija samoupravna pokrajina, in si morajo zato iskati poti do oblasti drugje? Ali ne izvira morda celo iz nazora, da je slovenstvo škodljivo Jugoslaviji in ga je zato treba postopno likvidirati? Zakaj drugače vedno ponavljajoči se glasovi o likvidaciji slovenstva? To mislim, so pravi nagibi naših centralizatorjev, ne pa skrb za slovensko gospodarstvo. A ti nagibi so hkratu za vsakega iskrenega Slovence tako protinaturni in moralno manjvredni, da jim nikoli in tudi za ceno najhujših žrtev ne bo mogel slediti, kolikor hoče res še ostati zvest svoji zemlji in vesti in kolikor tli v njem le še iskrica ponosa in človeškega dostojanstva.

S. L e b e n